

**КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗОВАНОЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ:
ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ****CRIMINAL ANALYSIS OF ORGANIZED DRUG CRIME: CONCEPTS AND SIGNS**

Галай А.Ю., аспірант

Одеський державний університет внутрішніх справ

ORCID ID: 0009-0005-5170-6497

Статтю присвячено вивченню наукових праць і положень міжнародного і національного законодавства з метою з'ясування поняття і ознак організованої наркозлочинності, мети діяльності організованих груп та злочинних організацій. Визначено, що організована наркозлочинність – це вид кримінально-протиправної діяльності, яка здійснюється особами, що об'єднані в організовані групи або злочинні організації для довготривалого і систематичного вчинення кримінальних правопорушень з метою отримання значних прибутків від виготовлення та реалізації наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також легалізації грошових коштів та використання їх у злочинній діяльності.

Діяльність організованих груп та злочинних організацій орієнтована на отримання прибутків незаконним шляхом, а тому виготовлення і розповсюдження наркотичних засобів є одним із видів протиправної діяльності, яку вони провадять. Організована наркозлочинність сприяє збільшенню масштабів виробництва і збуту наркотиків, що веде до втягування у їх розповсюдження та вживання більшої кількості людей різних соціальних груп, зокрема і неповнолітніх. Це негативно впливає на здоров'я і благополуччя громадян, є не тільки соціальною проблемою, але й несе загрозу інтересам суспільства і держави, посягає на правопорядок та негативно впливає на економіку.

До ознак організованих груп та злочинних організацій у сфері наркозлочинності віднесено такі: 1) ієрархія; 2) організованість та структурованість; 3) масштабність діяльності; 4) латентність і законспірованість; 5) монополізація виготовлення і збуту наркотиків у певному регіоні; 6) планування протиправної діяльності; 7) суспільна небезпечність; 8) мета – отримання значних прибутків; 9) довготривале і безперервне вчинення протиправних дій; 10) постійне удосконалення способів вчинення кримінальних правопорушень; 11) залучення до діяльності фахівців з різних галузей; 12) налагодження міжнародних зв'язків; 13) налагодження корупційних зв'язків.

Ключові слова: організована наркозлочинність, організована злочинність, організована група, злочинна організація, кримінальне правопорушення, злочин.

The article is devoted to the study of scientific works and provisions of international and domestic legislation with the aim of clarifying the concept and signs of organized drug crime, the purpose of the activities of organized groups or criminal organizations. It was determined that organized drug crime is a type of criminal activity carried out by persons united in organized groups or criminal organizations for the long-term and systematic commission of criminal offenses with the aim of obtaining significant profits from the manufacture and sale of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, as well as legalization of funds and their use in criminal activities.

The activities of organized groups or criminal organizations are focused on obtaining profits in an illegal way, and therefore the production and distribution of narcotic drugs is one of the types of illegal activities they conduct. Organized drug crime contributes to the increase in the scale of production and sale of drugs, which leads to the involvement of a greater number of people of various social groups, including minors, in their distribution and use. This negatively affects the health and well-being of citizens, is not only a social problem, but also threatens the interests of society and the state, encroaches on law and order, and negatively affects the economy.

The following are the characteristics of organized groups or criminal organizations in the field of drug crime: 1) hierarchy; 2) organization and structure; 3) scale of activity; 4) latency and conspiracy; 5) monopolization of the production and sale of drugs in a certain region; 6) planning illegal activities; 7) public danger; 8) the goal is to obtain significant profits; 9) long-term and continuous commission of illegal actions; 10) constant improvement of methods of committing criminal offenses; 11) involvement of specialists from various fields; 12) establishment of international relations; 13) establishment of corruption ties.

Key words: organized drug crime, organized crime, organized group, criminal organization, criminal offense, crime.

Постановка проблеми. Незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів тісно пов'язаний із організованою злочинністю. Діяльність організованих груп та злочинних організацій орієнтована на отримання прибутків незаконним шляхом, а тому виготовлення і розповсюдження наркотичних засобів є одним із видів протиправної діяльності, яку вони провадять. Організована наркозлочинність сприяє збільшенню масштабів виробництва і збуту наркотиків, що веде до втягування у їх розповсюдження та вживання більшої кількості людей різних соціальних груп, зокрема і неповнолітніх. Це негативно впливає на здоров'я і благополуччя громадян, є не тільки соціальною проблемою, але й несе загрозу інтересам суспільства і держави, посягає на правопорядок та негативно впливає на економіку. Крім того, Стратегією національної безпеки України, затвердженої указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 визначено, що наркоторгівля є загрозою національній безпеці та національним інтересам України, а одним із пріоритетних напрямів діяльності держави є протидія наркоторгівлі [18].

Національним законодавством України визначено систему заходів, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів

та зловживання ними [15], а державна політика у сфері протидії організованій злочинності спрямована на встановлення контролю над організованою злочинністю, її локалізацію, нейтралізацію та ліквідацію, усунення причин і умов існування організованої злочинності [16]. Проте, не зважаючи на здійснювані правоохоронними органами заходи щодо протидії обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, спрямовані на викриття та припинення діяльності організованих груп та злочинних організацій, показники вчинення вказаних кримінальних правопорушень є достатньо високими.

Метою статті є вивчення наукових праць і положень міжнародного і національного законодавства для з'ясування поняття і ознак організованої наркозлочинності, мети діяльності організованих груп та злочинних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання протидії організованій злочинності вивчалися такими вітчизняними вченими як П.С. Спринцев, Ю.М. Крамаренко, П.Я. Мінка, О.С. Скок, В.Г. Хашев, К.О. Чаплинський, Т.В. Шевченко. Проблеми виявлення і розслідування кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів

і прекурсорів були розкриті І.В. Бердніком, Д.В. Головіним, Р.Р. Гренем, М.М. Давидовою, М.В. Корнієнком, Н.М. Косміною, П.С. Мигаленко, В.Д. Пчолкіним, В.М. Шевчуком, С.В. Яковлевою. Окремі аспекти організованої наркозлочинності розглянуто А.А. Вознюком, І.О. Ващенко, О.М. Джужою, В.В. Кузиком, С.П. Рашевським, І.Л. Рудницьким, С.А. Шалгуною.

Дослідження здійснено за допомогою загальних та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема емпіричні методи (опис), теоретичні методи (аналіз і синтез, індукція і дедукція).

Виклад основного матеріалу. Географія вчинення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів охоплює всі регіони України [2, с. 3], а центром вирощування наркомістких рослин протягом 2019-2022 років стали аграрні регіони України – Херсонська, Запорізька, Миколаївська, Дніпропетровська, Харківська області [13, с. 26]. Слід акцентувати увагу і на високих показниках вчинення кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Протягом 2019-2021 років спостерігалася зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, перевезенням, пересиланням та збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК України) в середньому на 30 % щорічно [13, с. 26]. Так, порівняно з 2022 роком збільшилася на 13 % кількість викритих наркозлочинців (з 33,8 тис. до 38,3 тис.), у тому числі щодо збуту наркотичних речовин – на 41 % (з 9,9 тис. до 14 тис.), пов'язаних з легалізацією коштів, отриманих від наркоторгівлі – на 56 % (з 34 до 53), організацією нарколабораторій – на 69 % (з 61 до 103) та наркопритонів – на 95 % (з 231 до 450) [4, с. 9]. Крім того, за останні роки спостерігається постійний зріст виявлених і зареєстрованих кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Для прикладу, у 2018 році зареєстровано 27007 кримінальних правопорушень за ст. 305-324 КК України (з них 5453 за ст. 307 КК України), у 2019 році – 28774 (з них 6382 за ст. 307 КК України), у 2020 році – 28204 (з них 8507 за ст. 307 КК України), у 2021 році – 29587 (з них 10994 за ст. 307 КК України), у 2022 році – 34398 (з них 10162 за ст. 307 КК України), у 2023 році – 39124 (з них 14302 за ст. 307 КК України), у січні-вересні 2024 року – 38735 (з них 14656 за ст. 307 КК України) [20].

Науковці, вивчаючи проблеми протидії і розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів вказують на те, що на сьогодні в Україні простежується тенденція до постійного зростання кількості осіб, які вживають наркотичні засоби не за медичним призначенням, а одночасно рівень виявлення цих злочинців знижується [10, с. 95]. Слід звернути увагу на те, що наркозлочини, здебільшого, вчиняються в умовах неочевидності із застосуванням різноманітних схем та засобів конспірації та за відсутності потерпілих. Це зумовлює їх високу латентність. Тому офіційна статистика неспроможна відбити реальну картину наркозлочинності (звіти правоохоронних органів переважно містять інформацію лише про ті злочини, які були викриті оперативними підрозділами за власною ініціативою) [22, с. 164]. Крім того, учасники організованих груп або злочинних організацій постійно удосконалюють способи вчинення і приховування протиправних дій, зокрема збут наркотиків все частіше здійснюється за допомогою сучасних телекомунікаційних технологій або посередників, а розрахунок з використанням платіжних сервісів або електронних гаманців, що дозволяє уникнути прямого контакту між збувачем наркотиків і покупцем та, як наслідок, ускладнює їх викриття.

Звернемо увагу статистику Офісу Генерального прокурора України, відповідно до яких протягом 2018 року виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення,

передбачені ст. 305-324 КК України у складі організованої групи або злочинної організації в кількості 74 (з них 65 осіб за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 307 КК України), у 2019 – 72 особи (з них 62 особи за ст. 307 КК України), у 2020 році – 135 осіб (з них 132 особи за ст. 307 КК України), у 2021 році – 140 осіб (з них 133 особи за ст. 307 КК України), у 2022 році – 83 особи (з них 74 особи за ст. 307 КК України), у 2023 році – 139 осіб (з них 129 осіб за ст. 307 КК України), у січні-вересні 2024 року – 85 осіб (з них 81 особа за ст. 307 КК України) [20].

Вказані дані говорять про необхідність вивчення організованої наркозлочинності, з метою формування дієвих механізмів і засобів протидії організованій наркозлочинності, зокрема виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями. Для детального вивчення поняття та ознак організованої наркозлочинності пропонуємо звернутись до національних та міжнародних нормативно-правових актів, а також наукових праць вітчизняних криміналістів та кримінологів, які вивчали окремі питання організованої наркозлочинності.

Рамковою Конвенцією ООН «Проти організованої злочинності» (1997р.) організована злочинність означає групу діяльності трьох або більше осіб, яка характеризується ієрархічними зв'язками або особистими відносинами, які дають змогу їх ватажкам витягати прибуток або контролювати території і ринки, внутрішні та зовнішні, за допомогою насильства, залякування або корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення у легальну економіку, зокрема шляхом незаконного обігу наркотичних або психотропних речовин і «відмивання» грошових коштів [17]. Злочинці об'єднуються в групи для досягнення спільної мети, а суворі ієрархія забезпечує неухильне виконання наказів і завдань керівників або лідерів групи, які створюють для діяльності групи найбільш сприятливі умови та залучають до неї надійних осіб з найближчого оточення.

Деякі вчені характеризують організовану злочинність як складний вид кримінальної діяльності, що здійснюється у великих масштабах організованими групами, які мають внутрішню структуру, отримують доходи шляхом створення й експлуатації ринків незаконних товарів і послуг. Інші під організованою злочинністю розуміють відносно масову групу стійких і керованих об'єднань злочинців, які займаються кримінальною діяльністю у вигляді промислу і створюють систему захисту від соціального контролю з використанням таких протиправних засобів, як насилля, залякування, корупція та розкрадання у великих розмірах [8, с. 447]. Однією із ознак організованої злочинності є насильство, використання зброї та досягнення протиправного результату за допомогою збройних сутичок, а також налагодження корупційних зв'язків у правоохоронних органах з метою відвернення кримінальної відповідальності. Цим пояснюється висока суспільна небезпечність, яка полягає у тому, що організована злочинність посягає на охоронювані законом блага, а саме: життя і здоров'я людей, майнові права, економічні інтереси, громадську безпеку і правопорядок.

Національним законодавством під організованою злочинністю розуміється сукупність кримінальних правопорушень, що вчиняються у зв'язку зі створенням та діяльністю організованих злочинних угруповань [16]. Проте, законодавцем не визначено ні ознак організованої злочинності, ні мети діяльності організованих груп або злочинних організацій, хоча більшість науковців метою організованої злочинності зазначають отримання надприбутків.

Організована злочинність є найбільш складним, багатограним та небезпечним явищем, яке посягає, перш за все, на політичну, економічну, соціальну, правову та моральну сфери суспільства [8, с. 446]. Як зазначає Єпринцев П.С., це складна, органічно цілісна система стійких організованих злочинних угруповань з їх великомасштабною

злочинною діяльністю та утворенням для такої діяльності найбільш сприятливих умов, зокрема для розвитку системи легалізації та збільшення отримання злочинних прибутків, яка використовує як власні, спеціально створені структури з керівними й іншими функціями з обслуговування цих угруповань, забезпечення їх діяльності та зовнішньої взаємодії, так і державні інститути і структури громадянського суспільства [3, с. 84]. Організована злочинність має значний вплив на соціально-економічні аспекти суспільного життя, а також надає відчутний тиск на органи державної влади та політичну систему, порушуючи їхню незалежність і підживляючи суспільну довіру.

В свою чергу, Чаплинський К.О. під організованою злочинністю пропонує розуміти негативне соціальне явище, що має цілеспрямований, стійкий, системний та плано-мірний характер і характеризується сукупністю суспільно-небезпечних та взаємозалежних організованих злочинних угруповань, які функціонують тривалий час на певній території з метою отримання значних злочинних прибутків [21, с. 24]. Визначаючи організовану злочинність як об'єктивне соціальне явище, Мінка П.Я., Чаплинський К.О. відзначають, що воно характеризується такими ознаками:

- 1) негативне соціально-економічне явище;
- 2) стійке суспільно-небезпечне угруповання з функціонально-ієрархічною системою побудови;
- 3) наявність взаємозалежних груп різної кримінальної спрямованості, члени яких займаються систематичною злочинною діяльністю, тісно пов'язані круговою порукою та кримінальними правилами й традиціями, мають загальні цілі й орієнтацію, діють узгоджено за загальним планом метою одержання максимально високих прибутків;
- 4) законспірований тривалий характер злочинної діяльності, наявність плано-мірної нейтралізації усіх форм соціального контролю з використанням розвідки й контррозвідки, корумпованих зв'язків в органах державної влади і управління, у судових та правоохоронних органах;
- 5) наявність значної матеріальної бази, що проявляється у створенні спільних грошових фондів, які інвестуються у різних сферах злочинної діяльності, банківських рахунків, нерухомості;
- 6) масштабний міжрегіональний, державний та міждержавний характер злочинної діяльності з розподілом між злочинними угрупованнями територій та сфер вливу за територіальними та галузевими ознаками;
- 7) наявність офіційно зареєстрованих фондів, спільних підприємств, фірм та інших об'єктів, під прикриттям яких діють злочинні угруповання;
- 8) встановлення зв'язків із зарубіжним злочинним розповсюдженням лідерами злочинних угруповань антигромадської ідеології [11, с. 18-20].

Серед ознак організованої злочинності Спринцев П.С. називає найбільш суттєві. Першою ознакою є наявність об'єкта посягання. У цьому випадку – це основи суспільної безпеки і державного управління у сфері відносин, що охороняються законодавством і гарантують життя та здоров'я громадян, недоторканність власності (державної, колективної, індивідуальної). Другою ознакою є наявність прямого умислу в організованій злочинній діяльності. Його зміст визначається усвідомленням особи, яка з метою здійснення нападу або іншої протиправної діяльності створює незаконне озброєне формування (угруповання), бере участь у ньому чи в нападах, які вчиняються цим формуванням і бажає поступати саме таким чином. Третьою ознакою є спосіб посягання. Способами посягання є фізичне насилля чи загроза застосування насилля. Четвертою ознакою є наявність корисливого мотиву злочинної діяльності. П'ятою ознакою є наявність озброєної організованої форми (групи, банди) здійснення злочинних дій, якій притаманні: а) стійкість; б) системність; в) масштабність; г) ціль (цілеспрямованість); д) конспіративність; е) озброєність [3, с. 86-88].

Організована злочинність здійснюється значною кількістю людей, залучених до її діяльності на різних рівнях

і об'єднаних у злочинні групи, які характеризуються організованістю і дисципліною.

Особлива небезпека організованої злочинності полягає у тому, що злочинці об'єднуються у суворо упорядковану систему, що представляє собою організовані групи або злочинні організації. У процесі функціонування подібні групи контролюють осіб, які самостійно вчиняли кримінальні правопорушення, пов'язані з наркотиками, та встановлюють міцні організаційні зв'язки між собою, а також монополізують обіг наркотиків на значних територіях. Крім того, вони проникають за межі державних кордонів з метою вчинення незаконного обігу наркотиків, що призводить, крім усього іншого, ще до міжнаціональних та міжнародних конфліктів [8, с. 342]. Організація і функціонування наркобізнесу потребує залучення великої кількості людей, які забезпечують діяльність організованої групи або злочинної організації, виробництво наркотиків, їх зберігання і збут. Саме тому, організованим групам та злочинним організаціям притаманні такі ознаки як ієрархічність, масштабність, розподіл ролей, конспіративність, дисципліна. Зокрема, налагодження корупційних зв'язків з представниками органів виконавчої влади, правоохоронних та митних органів для забезпечення сприяння у здійсненні протиправної діяльності від представників державних органів, а також уникнення викриття протиправної діяльності та притягнення до відповідальності.

Конвенцією ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності» визначено, що організована злочинна група означає структурно оформлену групу в складі трьох або більше осіб, що існує протягом визначеного періоду часу і діє узгоджено з метою здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, визнаних такими відповідно вказаної Конвенції для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову або іншу матеріальну вигоду [5].

Науковці, при вивченні питань організованої злочинності використовують різні поняття організованих груп або злочинних організацій, а саме: організовані злочинні об'єднання [8, с. 448], організовані злочинні групи [14, с. 281; 12, с. 8], організовані злочинні угруповання [21, с. 24], злочинні групи [1, с. 466], організовані злочинні утворення [6], кримінальні угруповання [8, с. 454]. На думку Вознюка А.А. та Джузи О.М. найбільш оптимальним терміном для позначення організованих груп, злочинних організацій, банд, терористичних груп, терористичних організацій, не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань є такий – «злочинне об'єднання», адже ця категорія охоплює всі загальні та спеціальні злочинні об'єднання. Водночас більш вузькими термінами є «стійке злочинне об'єднання» та «організоване злочинне об'єднання», які позначають лише окремі форми співучасті [8, с. 454].

Вчинення кримінального правопорушення групою осіб передбачене ст. 28 КК України. А тому, на нашу думку, при вивченні методики розслідування організованої наркозлочинності доцільно використовувати поняття «організована група» та «злочинна організація». Так, кримінальне правопорушення визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) кримінальних правопорушень, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи [7]. Відповідно, кримінальне правопорушення визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп [7].

Виходячи із законодавчого закріплення поняття організованої групи або злочинної організації слід виділити такі їх основні ознаки:

- 1) участь декількох осіб (три і більше);
- 2) ієрархічне об'єднання декількох осіб (п'ять і більше);
- 3) стійке об'єднання для вчинення кримінальних правопорушень;
- 4) єдиний план здійснення протиправних дій;
- 5) розподіл функцій учасників групи;
- 6) об'єднання за попередньою змовою для спільної діяльності;
- 7) об'єднання з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів, керівництва чи координації кримінальної протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп.

Проте, дані ознаки не повністю відображають характер злочинних об'єднань, причетних до організованої наркозлочинності. Більшість науковців, серед ознак організованих груп або злочинних організацій виділяють такі:

- 1) стійкий характер злочинного угруповання, розрахований на тривалу діяльність та активне розповсюдження антигромадської ідеології;
- 2) незаконний, протиправний та планований характер діяльності з метою отримання максимального прибутку;
- 3) складну ієрархічну структуру організованого злочинного угруповання;
- 4) використання корупції працівників органів влади й управління, а також правоохоронних органів для забезпечення й гарантування безпеки своєї злочинної діяльності;
- 5) прагнення до монополізації (встановлення контролю) у певній сфері діяльності або на певній території, проникування у легальний бізнес [21, с. 21].

Рудницький І.Л. поділяє ознаки організованих груп або злочинних організацій, які вчиняли контрабанду наркотиків на основні – ті, які наведені законодавцем і додаткові, до яких на думку дослідника належать:

- чітка ієрархія та наявність лідера;
- чіткий розподіл ролей і закріплення функцій у групі;
- планований характер злочинної діяльності;
- мобільність, озброєність і висока технічна оснащеність групи;
- стійкість, згуртованість і постійність складу групи;
- дисципліна, наявність у групі системи норм і правил поведінки;
- діловий характер стосунків між членами групи;
- єдина матеріальна база;
- спеціальні методи формування групи;
- наявність злочинного досвіду у членів групи;
- тривалість та конспіративний характер діяльності, спрямованість на отримання значних прибутків;
- наявність корумпованих зв'язків [19, с. 60-61].

Вознюк А.А. та Джужа О.М. зазначають, що основними видами злочинної діяльності кримінальних угруповань в Україні є незаконний обіг наркотиків, зброї, перемитництво, нелегальне ввезення на територію України автотранспортних засобів, порнобізнес та сутенерство, зловживання в сфері приватизації державного майна, банківсько-кредитній системі, фіктивне підприємництво [8, с. 454]. На нашу думку, одним із пріоритетних напрямів діяльності організованих груп та злочинних організацій є вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів або іншими словами наркозлочинності, що дає змогу злочинцям отримати значні прибутки від протиправної діяльності, які згодом легалізуються за допомогою фіктивних підприємств або підприємницької діяльності.

Наркозлочинність є комплексним феноменом, який охоплює нелегальне виробництво, зберігання, розповсюдження та вживання наркотиків, а також пов'язану з цим

торгівлю наркотиками [13, с. 28]. Науковці, при вивченні окремих питань наркозлочинності досить часто використовують поняття наркоторгівля або наркобізнес [8, с. 343]. Кузик В.В. зазначає, що наркобізнес набув ознак організованої злочинної діяльності та є різновидом організованої злочинності, яка є суттєвим чинником посилення соціальної напруженості та дестабілізації суспільних відносин, виникнення деформації у сфері господарювання, уповільнення темпів економічного розвитку держави [9, с. 391]. Мигаленко П.С. та Пчолкін В.Д. визначають наркобізнес як особливий вид різноманітної, широко розгалуженої, професійної злочинної діяльності високо організованих і добре законспірованих наркоугруповань, які мають міжнародні зв'язки, широкі корумповані контакти і займаються, у вигляді промислу, незаконним обігом наркотичних засобів з метою постійного отримання максимальних прибутків, а також впливу на політичне та громадське життя держави [10, с. 99]. До ознак наркобізнесу, на думку науковців належать: масштабність незаконних дій з наркотиками; особлива конспіративність наркоділків, аж до переходу на нелегальне становище у випадку виявлення; високий рівень організації злочинних формувань; надприбутковість злочинного промислу; нерідко наявність легального бізнесу; заздалегідь сплановане та кваліфіковане вчинення кримінальних правопорушень; наявність усталеного джерела для придбання наркотичних засобів [8, с. 344]. Однією з таких ознак слід вказати міжнародні зв'язки, за допомогою яких здійснюється збут виготовлених наркотичних засобів до інших країн або навпаки їх ввезення на територію України з метою подальшого збуту. Така діяльність набуває транснаціонального характеру та вимагає не тільки контрабандного переміщення наркотичних засобів, а й незаконних операцій з грошовими коштами та майном.

Висновки. Отже, розглянувши дослідження науковців, які виокремили ознаки організованої злочинності, організованих груп або злочинних організацій, а також враховуючи специфіку кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, пропонуємо до ознак організованих груп або злочинних організацій у сфері наркозлочинності віднести такі:

- 1) організована група або злочинна організація має свою ієрархію, де головним є лідер, який здійснює керівництво усією групою, а інші підпорядковуються лідеру та займають місце у групі в залежності від свого статусу і ролі у ній;
- 2) організованість та структурованість полягає у тому, що організована група або злочинна організація ділиться на окремі групи, які виконують свої функції у ході здійснення злочинної діяльності або забезпечують виконання окремих завдань лідера;
- 3) масштабність діяльності організованих груп або злочинних організацій пояснюється тим, що вони здійснюють виготовлення і збут наркотиків у великій кількості та прагнуть до збільшення об'ємів і території їх реалізації для виходу на міжрегіональний на міжнародний рівень з метою отримання значних прибутків;
- 4) латентність і законспірованість обумовлюється постійним удосконаленням способів вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також взаємною зацікавленістю збувачів і споживачів у реалізації наркотиків, що ускладнює їх виявлення поліцією;
- 5) монополізація виготовлення і збуту наркотиків у певному регіоні шляхом поглинання менших організованих груп або злочинних організацій, усунення їх діяльності будь-якими способами, включаючи збройні сутички і насильницькі дії;
- 6) планування протиправної діяльності групи, що говорить про комплексний підхід до здійснення протиправної діяльності та систематичне здійснення кримінальних правопорушень;
- 7) суспільна небезпечність організованої наркозлочинності, що полягає у посяганні на охоронювані законо-

давством життя, здоров'я і благополуччя громадян, інтереси суспільства і держави, громадський правопорядок і безпеку;

8) метою діяльності організованих груп або злочинних організацій є отримання значних прибутків від виготовлення та реалізації наркотиків, легалізація грошових коштів та використання їх у злочинній діяльності;

9) організовані групи або злочинні організації створюються для довготривалого і безперервного вчинення протиправних дій у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

10) постійне удосконалення способів виготовлення, зберігання і збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також використання сучасних телекомунікаційних систем з метою безконтактною реалізації наркотичних засобів;

11) залучення до діяльності організованої групи або злочинної організації фахівців з різних галузей, а саме осіб, які володіють знаннями з хімії, комп'ютерної техніки, бухгалтерського обліку та аудиту, а також навичками бойової майстерності або стрільби;

12) налагодження міжнародних зв'язків з метою контрабандного перевезення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів як для збуту за межами України, так і ввезення в Україну наркотиків з метою реалізації або сировини для виготовлення наркотиків;

13) налагодження корупційних зв'язків з представниками органів виконавчої влади, правоохоронних та митних органів для забезпечення сприяння у здійсненні протиправної діяльності від представників державних органів, а також уникнення викриття протиправної діяльності та притягнення до відповідальності.

Виходячи з вищевикладеного, організована наркозлочинність – це вид кримінально-протиправної діяльності, яка здійснюється особами, що об'єднані в організовані групи або злочинні організації для довготривалого і систематичного вчинення кримінальних правопорушень з метою отримання значних прибутків від виготовлення та реалізації наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також легалізації грошових коштів та використання їх у злочинній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- Берднік І.В. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, в сучасних умовах. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С. 465-469. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290756/284389> (дата звернення 21.08.2024).
- Грень Р. Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09. Львів, 2017. 264 с. URL: https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2018/7859/dus_gren.pdf (дата звернення 05.04.2024).
- Спринцев П.С. Теорія та практика запобігання організованій злочинності в Україні : дис. ... д-ра юр. наук : 12.00.08. Кропивницький, 2023. 642 с. URL: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/yepynczev-p.s.dys.pdf> (дата звернення 21.08.2024).
- Звіт національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_NPU_2023.pdf (дата звернення 05.08.2024).
- Конвенція ООН «Проти транснаціональної організованої злочинності» (Нью-Йорк, 2000 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення 05.08.2024).
- Корж В.П. Криміналістична характеристика організованих злочинних утворень у сфері економіки. URL: [https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/1FF7CDBA5DB1BCF2C2257AF4003A6E25](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/1FF7CDBA5DB1BCF2C2257AF4003A6E25) (дата звернення 23.06.2024).
- Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 05.08.2024).
- Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. Київ : НАВС, 2020. 612 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4bac_pраво/Kriminologiya-Cherney.pdf (дата звернення 13.10.2024).
- Кузик В.В. Стан протидії наркозлочинності підрозділами протидії наркозлочинності Національної поліції України. *Юридична наука*. 2020. № 6 (108). С. 388-397. URL: [file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/ojsjournal.com.ua,+388-397%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/ojsjournal.com.ua,+388-397%20(2).pdf) (дата звернення 05.04.2024).
- Мигаленко П.С., Пчолкін В.Д. Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. 2021. С. 95-100. URL: <https://core.ac.uk/download/543385542.pdf> (дата звернення 15.10.2024).
- Мінка П.Я., Чаплинський К.О. Тактика розслідування злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями : навч. посіб. Дніпро, 2007. 223 с. URL: <https://dpuvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/p7rzozu.pdf> (дата звернення 14.08.2024).
- Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів чи психотропних речовин із використанням сучасних телекомунікаційних та інших технологій : науково-методичні рекомендації / О. О. Юхно та ін. Харків : ХНУВС. 2019. 48 с. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3169> (дата звернення 14.08.2024).
- Оцінка загрози серйозної та/або організованої злочинності (звіт про результати оцінювання загроз серйозної та/або організованої злочинності - СОСТА Україна) 2019-2022. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/8/5/3/8/2/socsta.pdf> (дата звернення 05.08.2024).
- Падалка А.М. Стан дослідження криміналістичної характеристики організованої злочинності у сфері оподаткування // Особистість, суспільство, закон. 2019. С. 280-283. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_04_2019/pdf/80.pdf (дата звернення 25.09.2024).
- Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними : закон України № 62/95-ВР від 15.02.1995 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 05.08.2024).
- Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України № 3341-XII від 30.06.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text> (дата звернення 05.08.2024).
- Рамкова конвенція ООН «Проти організованої злочинності» від 21.07.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_786#Text (дата звернення 05.08.2024).
- Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України», затвердженого указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12> (дата звернення 05.08.2024).
- Рудницький І.Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право. Львів, 2019. 250 с. URL: https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/radaphd/1857/dysertaciya_rudnycky.pdf (дата звернення 17.07.2024).
- Статистика // Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika> (дата звернення 25.10.2024).
- Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених злочинними угрупованнями : монографія. Дніпро, 2009. 401 с. URL: <https://dpuvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/m3tzrozu.pdf> (дата звернення 14.08.2024).
- Шеліховська І.Ю. Нагляд за виявленням та розслідуванням наркозлочинів як специфічний напрям прокурорської діяльності // Нове українське право. 2023. № 2. С. 163-169. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/471/422> (дата звернення 14.08.2024).